

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ I PETYCJI

Warszawa, 12 marca 2024 r.

BADK.DPK.133.15.2024 MKo

P11-13/24	Data wpływu petycji 17 stycznia 2024 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 12 marca 2024 r.

KODEKS KARNY

TEMAT

**PRZESŁANKA FORMALNA WARUNKOWEGO
PRZEDTERMINOWEGO ZWOLNIENIA DLA SKAZENGO
NA KARĘ DOŻYWOTNIEGO POZBAWIENIA WOLNOŚCI**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 78 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, w celu umożliwienia skazanym na karę dożywotniego pozbawienia wolności, warunkowego zwolnienia po odbyciu 25 lat kary.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Wnioskodawca w uzasadnieniu petycji podniósł, że ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600) art. 78 § 3 otrzymał nowe brzmienie, wydłużające okres odbywania kary z 25 do 30 lat, po upływie którego skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności może ubiegać się o uzyskanie warunkowego przedterminowego zwolnienia.

W opinii wnioskodawcy, zmiana art. 78 § 3 Kodeksu karnego została wprowadzona na niekorzyść skazanych odbywających w jednostkach karnych dożywotnie kary pozbawienia wolności. Zdaniem autora petycji, 30 lat jest to zbyt długi czas, który u osób skazanych na dożywotnie pozbawienie wolności powoduje zniechęcenie do pracy nad sobą. Ponadto wydłużenie tego terminu wzbudza u skazanych m.in. frustracje, brak nadziei oraz prowadzi do zmian psychologicznych. W konsekwencji może prowadzić do naruszenia krajowych i międzynarodowych przepisów dotyczących zakazu torturowania. Autor petycji porównując uciążliwość kar w krajach Unii Europejskiej stwierdza, że w Polsce są one jednymi z najbardziej surowych.

Wnoszący petycję uznaje obecny stan prawny za rygorystyczny, z tego też powodu postuluje nadanie nowego brzmienia art. 78 § 3 Kodeksu karnego o treści: „Skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 25 lat kary”.

STAN PRAWNY:

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) w art. 3 zawiera absolutny zakaz tortur, który stanowi, że nikt nie może być poddany torturom ani niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Konstytucja RP z dnia 27 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 40 stanowi, że nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.)

określa podstawy do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

Zauważyć należy, że sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu, okoliczności obciążające i okoliczności łagodzące, cele kary w zakresie społecznego oddziaływania, a także cele zapobiegawcze, które ma ona osiągnąć w stosunku do skazanego. Dolegliwość kary nie może przekraczać stopnia winy (art. 53 § 1).

Wymierzając karę, sąd uwzględnia w szczególności motywację i sposób zachowania się sprawcy, zwłaszcza w razie popełnienia przestępstwa na szkodę osoby nieporadnej ze względu na wiek lub stan zdrowia, popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopień naruszenia ciężących na sprawcy obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, właściwości i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości, a także zachowanie się pokrzywdzonego (art. 53 § 2).

Zgodnie z art. 77 § 1 k.k. skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

Sąd w szczególnych okolicznościach wymierzając karę pozbawienia wolności może wyznaczyć surowsze ograniczenia do skorzystania przez skazanego z warunkowego zwolnienia (art. 77 § 2 k.k.).

Wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności sprawcy za czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia.

Wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia sprawcy, jeżeli charakter i okoliczności czynu oraz właściwości

osobiste sprawcy wskazują, iż jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.

Kodeks karny w art. 78 zawiera przesłanki formalne warunkowego zwolnienia. Zgodnie z § 1 tego przepisu skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary, a jeżeli wymierzono karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 25 lat - po odbyciu co najmniej 15 lat kary.

Wskazana przesłanka ulega modyfikacji w odniesieniu do sprawców określonych w art. 64-64a k.k. W wypadku recydywistów specjalnych zwykłych (art. 64 § 1 k.k.) warunkowe przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 2/3 kary. W przypadku multirecydywistów lub sprawców określonych w art. 64a k.k. oraz skazanego, wobec którego wydano prawomocne postanowienie stwierdzające, że bezprawnie utrudniał wykonanie kary pozbawienia wolności, przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 3/4 kary.

Skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 30 lat kary (art. 78 § 3).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127 ze zm.) w art. 4 § 2 zapewnia skazanemu poszanowanie godności. Skazany zachowuje prawa i wolności obywatelskie. Ich ograniczenie może wynikać jedynie z ustawy oraz z wydanego na jej podstawie prawomocnego orzeczenia.

W oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne (art. 67 § 3).

INFORMACJE DODATKOWE:

W uzasadnieniu do projektu ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600), który wprowadził wydłużenie okresu odbywania kary po upływie którego skazany na dożywocie może się ubiegać o zwolnienie warunkowe stwierdzono, że orzeczenie kary najsurowszej, która zasadniczo ma mieć w systemie prawnym charakter eliminacyjny, musi w praktyce zakładać odpowiednio długotrwałe oddziaływanie szczególnie ogólnoprewencyjne.

W literaturze zwraca się uwagę na wyjątkowość kary dożywotniego pozbawienia wolności, mimo że nie ma ona charakteru normatywnego w sensie wyrażonej ustawowej deklaracji (tak L. Wilk, Kara dożywotniego pozbawienia wolności, s. 21-22; J. Lachowski, Zasady wymierzania kar, s. 25-26). Z założenia zatem wymierzenie kary najsurowszej

ma na celu trwałą, w założeniu, eliminację sprawcy z życia społecznego wynikającą z rozmiarów kary, jak i przewidywanego procesu prizonizacji, polegającego na zmianach w osobowości skazanego prowadzących do jego przywyknięcia do funkcjonowania w izolacji i utracie zdolności do samodzielnego funkcjonowania poza zakładem karnym (por. wyr. SA w Krakowie z 19.5.2009 r., II AKa 79/05).

W związku z powyższym wskazuje się, że karę tę należy wymierzać za popełnienie najcięższych zbrodni, gdy okoliczności obciążające zdecydowanie przeważają okoliczności łagodzące, skazany jest zdemoralizowany do tego stopnia, że osiągnięcie w jego przypadku celów wychowawczych kary jest co najmniej problematyczne i zasadniczym zadaniem kary jest długotrwała izolacja skazanego jako osoby niebezpiecznej, aby zabezpieczyć przed nim społeczeństwo (por. wyr. SA w Warszawie z 14.11.2012 r., II AKa 279/12, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 29.06.2012 r., II AKa 84/12, KZS 2012, Nr 12, poz. 69).

Nie można przy tym tracić z pola widzenia ewentualnej możliwości poczynienia takich postępów w resocjalizacji skazanego i braku przeciwwskazań z punktu widzenia społecznego oddziaływania kary, które uzasadniałyby skorzystanie przez niego z dobrodziejstwa warunkowego zwolnienia. Biorąc jednak pod uwagę wyjątkowość kary dożywotniego pozbawienia wolności, niezbędne jest ustanowienie odpowiednio długiego okresu bezwzględnej izolacji penitencjarnej skazanego.

W ocenie projektodawcy aktualnie obowiązujący okres 25-letni jest zbyt krótki w relacji do zakładanego eliminacyjnego charakteru tej kary. Z tego względu, że konieczne jest - dla zachowania wyjątkowego charakteru oddziaływania tej sankcji karnej - wydłużenie okresu odbycia kary niezbędne do ubiegania się o warunkowe zwolnienie do 30 lat. Zmiana ta jest również powiązana z wydłużeniem do 30 lat kary terminowej pozbawienia wolności.¹

W zakresie złego traktowania osadzonego stanowiącego naruszenie art. 3 EKPCz można odnaleźć wiele orzeczeń. Niemniej zwrócić należy uwagę na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 czerwca 2013 r., w sprawie o sygn. akt VI ACa 17/13 który stwierdził, że nie każde złe traktowanie osadzonego stanowi naruszenie art. 3 EKPCz, gdyż musi ono przekraczać pewien poziom dolegliwości, oceniany na podstawie czasu poniżającego traktowania, jego skutków fizycznych i psychicznych oraz okoliczności odnoszących się do osoby poszkodowanej.

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

¹ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.